

Nr 184.

Av herr **Rosén m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för beredande av lokaler åt en hovrätt över Norrland.

I den till 1922 års riksdag avlåtna propositionen nr 108 med lagförslag, som avsåg att möjliggöra inrättande av en särskild hovrätt för de fyra nordligaste länen, föreslogs Härnösand som förläggningsort för den nya hovrätten. Riksdagen, som avslog detta förslag och anhöll om förnyad utredning, framhöll särskilt behovet av ytterligare utredning beträffande dels valet av plats för den nya hovrätten, dels själva kostnadsfrågan.

Efter verkställd utredning har Kungl. Maj:t i proposition nr 121 till årets riksdag angående anslag för beredande av lokaler åt en hovrätt över Norrland föreslagit, att den norrländska hovrätt, varom nu är fråga, *helst bör förläggas till Härnösand*.

Den motivering, som anförts till stöd för nämnda hemställan, synes emellertid giva avgjort företräde åt Umeå som förläggningsort.

De jämförande beräkningarna visa, att statens engångskostnader vid förläggning till Umeå bliva 55,000 kronor, vid förläggning till Sundsvall 111,000 kronor och vid förläggning till Härnösand lägst 120,000, högst 200,000 kronor. Att jämväl de årliga kostnaderna för statsverket bliva lägst vid hovrättens förläggning till Umeå framgår av sammanfattningen, sid. 45 i statsrådsprotokollet, där statens merkostnad genom Svea hovrätts delning angives till allenast 18,600 kronor vid förläggning till Umeå, 25,800 kronor vid förläggning till Sundsvall och 24,700 kronor vid förläggning till Härnösand. Vi tillåta oss dock fästa vederbörande utskotts uppmärksamhet på, att å sid. 37 o. 38 angives, att en bostadslägenhet i Hemsökasernen, som upplåtits till en underofficer, behöver tagas i anspråk för en expeditivsvakt, och att statsverket härför får vidkännas en merkostnad ej överstigande 1,000 kronor för år. Denna ökade kostnad synes vara utelämnad i sammanfattningen, varför de ökade årskostnaderna för hovrättens förläggning till Härnösand synas böra upptagas till 25,700 kronor.

Departementschefen medgiver, att förslaget om hovrättens förläggning till Umeå innebär en *ur ekonomisk synpunkt för staten synnerligen förmånlig lösning*. 1922 års riksdag har särskilt beaktat kostnadssynpunkten, varemot departementschefen uttalar, »att kostnadsfrågan ej kan få bliva avgörande, om ur andra synpunkter företräde kan givas åt någon av städerna». Ehuru vi anse att kostnadsfrågan varken kan eller bör bagatelliseras, äro vi dock villiga att instämma i departementschefens sistnämnda uttalande under förutsättning att verkligt bärande skäl kunna anföras för ett bortseende från kostnadssynpunkten. I detta avseende synes emellertid departementschefens bevismaterial ingalunda vara övertygande.

Departementschefen omnämner (sid. 47) »ett värdefullt vittnesbörd» till förmån för en norrländsk hovrätt, som avgivits av presidenten i Vasa hovrätt. Utan tvivel besitter presidenten, förre justitieministern Karl Söderholm den bästa erfarenheten i ifrågavarande avseende. Till fullständigande av presidenten Söderholms av departementschefen åberopade uttalande bör emellertid anmärkas, att han med stöd av sin erfarenhet från Vasa hovrätt framhållit (Svensk juristtidning 1920 s. 302), att därest endast en hovrätt inrättas i Norrland det kan ifrågasättas, huruvida ej anledning finnes att *för densamma välja en ort på nordligare breddgrad än Vasa* (ungefär i jämnhöjd med Örnsköldsvik).

Svea hovrätt har också framhållit (sid. 7 i statsrådsprotokollet), att om hänsyn toges till ett av de skäl, som kraftigast plägat åberopas till stöd för inrättande av en hovrätt i Norrland, nämligen önskvärdenheten av lättad tillgänglighet för den rättssökande allmänheten, måste erkännas, att den landsdel, som för närvarande är i detta avseende sämst ställd — nämligen övre Norrland — borde hava särskilt anspråk på att få en överrätt dit förlagd. Då hovrätten det oaktat förordar hovrättens förläggning till Härnösand, så sker det därför att en förläggning till Umeå eller Luleå icke skulle för Västernorrlands och Jämtlands län medföra någon fördel framför det nuvarande läget, utan fast hellre motsatsen.

Härvid bör först erinras därom, att det av Svea hovrätt gjorda antagandet att fördelar och nackdelar av den nya hovrättens förläggning i den ena eller andra staden skulle vara beroende av länsgränserna ingalunda är med verkliga förhållandet överensstämmande. För befolkningen i norra Ångermanland, jämväl Örnsköldsvik och söder därom belägna orter, måste det vara en avgjord fördel att få hovrätten förlagd till Umeå, såsom framgår av följande uppgift om tågtiderna:

Örnsköldsvik—Umeå 7 1/2 timmar (söndagar 6 1/2 timmar),

Örnsköldsvik—Härnösand 20 $\frac{3}{4}$ timmar (nattstation i Sollefteå),
Örnsköldsvik—Stockholm 17 $\frac{3}{4}$ timmar (nattåg).

För en mycket betydande del av befolkningen i Västernorrlands län är det uppenbarligen fördelaktigast, att hovrätten förläggas till Umeå.

Att Jämtlands län icke har intresse av hovrättens förläggning till Härnösand framgår oförtydligt av stadsfullmäktiges i Östersund yttrande (sid. 11 i statsrådsprotokollet), vari det heter att »av uppenbart framträdande geografiska skäl i främsta rummet endast två städer kunna komma i fråga, nämligen Östersund och Umeå — — —, den senare såsom liggande närmast i mitten av det ifrågasatta området från norr till söder räknat och med förbindelse till norra stambanan». I stadsfullmäktiges yttrande har länsstyrelsen i Jämtlands län instämt.

Lägges härtill Svea hovrätts ovan återgivna uttalande att det måste erkännas, att den landsdel, som för närvarande är i detta avseende sämst ställd, är övre Norrland, så bör det vara med tillräckligt övertygande skäl visat, att en förläggning av hovrätten till Härnösand eller Sundsvall knappast torde kunna ifrågakomma. Det synes oss nämligen självfallet, att den nya överdomstolens inrättande i första hand måste avse — såsom Svea hovrätt riktigt anmärker — lättad tillgänglighet för den rättssökande allmänheten. Hänsynen till den rättssökande allmänheten synes oss till och med böra sättas långt framför vissa andra synpunkter, såsom de ifrågasatta städernas kulturella liv, rekryteringsfrågan o. s. v.

Departementschefen uttalar (sid. 51) att för tryggheten av en god rekrytering av hovrätten och för främjande av en god utbildning av dess ledamöter för deras domarkall har en ort med rikare pulserande liv såväl på det intellektuella som det kommersiella och industriella området företräde framför en härutinnan mindre utvecklad plats.

Ostridigt intager Sundsvall den främsta platsen av de ifrågavarande städerna när det gäller ett kommersiellt och industriellt rikt pulserande liv, men det oaktat förordar departementschefen Härnösand som förläggningsort. På det intellektuella området torde Härnösand äga företräde framför Umeå endast för det fall att Härnösands förmån att vara biskopssäte och förläggningsort för navigationsskola, dövstumsskola och hospital kan äga betydelse vid frågans bedömning. Måhända kunna de båda i Umeå förlagda regementena anses i någon mån ersätta denna stads åberopade brist på ifrågavarande område.

Departementschefen säger (sid. 52), att beträffande Umeå, Härnösand och Sundsvall »synes ingen avgörande invändning mot deras

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 3 saml. 62 häft. (Nr 183—184.) 3

lämplighet såsom förläggningsorter för en hovrätt kunna framdragas». Det oaktat uttalar departementschefen (sid. 54), att från den förut berörda synnerligen viktiga rekryteringssynpunkten måste det betydligt nordligare belägna Umeå vika för de sydligare belägna Sundsvall och Härnösand.

Avståndet fågelvägen från Stockholm till Sundsvall är 33.5 mil, till Härnösand 36.5 mil och till Umeå 50 mil. Umeå ligger alltså 13.5 mil nordligare än Härnösand, vilket enligt Norrlandsförhållanden icke betraktas såsom något »betydligt» avstånd.

Järnvägslinjen Stockholm—Härnösand är 76.2 mil, Stockholm—Umeå 88.8 mil, skillnad 12.6 mil. Dessa 12 à 13 mil kunna så mycket mindre inverka försvårande på rekryteringen, som erfarenheten givit vid handen, att tjänstemännen visat sig beakta och uppskatta den givna fördelen som Umeå genom sina väsentligt lägre levnadskostnader och skatter erbjuder framför Härnösand och Sundsvall.

Departementschefen uttalar (sid. 47) att förläggandet av en hovrätt till Norrland måste tillerkännas icke ringa betydelse därutinnan, att därigenom ledamöterna i hovrätten beredas möjlighet att leva och verka mitt uppe i de förhållanden, som sätta sin särskilda prägel på ett ej oväsentligt antal av målen vid domstolarna inom de norrländska länen.

Den uppfattning, varåt departementschefen sålunda givit uttryck, dela vi till fullo. Däremot är det oss icke möjligt att kunna fatta, huru hovrättsledamöterna skola beredas möjlighet att *leva och verka mitt uppe* i dessa förhållanden, om hovrätten icke blott förlägges till en utkant av jurisdiktionsområdet utan även om det — såsom departementschefen å sid. 51 uttalar — under nu bestående rättegångsordning ur rättskipningssynpunkt är av underordnad vikt, hurudana kommunikationerna till hovrättsstaden från hovrättsområdets olika delar äro.

Sistnämnda yttrande avser sannolikt att förringa betydelsen av att Härnösand ligger så avsides och har sådana kommunikationer, att förbindelserna mellan Norrbotten, Västerbotten och norra Ångermanland äro fördelaktigare med Stockholm än med Härnösand. Denna omständighet vållar dock, att hovrättsledamöterna, i stället för att få tillfälle leva och verka mitt uppe i de förhållanden, som de i och för sin verksamhet behövde lära känna, till följd av isoleringen icke torde erhålla någon nämnvärd beröring med desamma.

Väl är det sant, att Härnösand såväl som Sundsvall i den närmaste nejden har en betydande trävaruindustri, men sådan industri finnes även i Umeå och dess närmaste omkrets. Behovet för hovrättsledamöter att äga kännedom om sågverks- och trämasseindustri lär dock icke tidigare

hava gjort sig påmint, måhända beroende därpå att denna förädlings-industri veterligen icke i större utsträckning behövt anlita domstolarna.

Däremot torde det vara till fördel för hovrättens ledamöter, om dessa genom att komma närmare inpå lappmarken finge tillfälle att lära känna den mångfald säregna förhållanden, som där äro rådande. Betydelsen härav vore så mycket större, som denna landsända utvecklas långt kraftigare än någon annan del av landet. Med lappmarken hava Härnösand och Sundsvall inga nämnvärda förbindelser, varemot Umeå av ålder ägt och fortfarande äger sådana.

I Västernorrlands och Jämtlands län gäller samma skogslag som för de sydligare delarna av landet, men i Västerbottens och Norrbottens län gäller icke denna skogslag utan särskilda lagar, olika för lappmarken och kustlandet. Redan denna omständighet visar, att de förhållanden, som i detta avseende råda i de båda nordligaste länen, äro av helt annat slag än i landet i övrigt. Känt är även, att »skogsmålen» särskilt inom Västerbottens län varit av synnerligen invecklad beskaffenhet, därvid ofta inträffat att olika domar avkunnats i olika instanser.

Även i andra avseenden råda säregna förhållanden i Norrbottens och Västerbottens län, som sakna motsvarighet i Västernorrlands och Jämtlands län. I de båda nordligaste länen pågår ännu avvitrting. Särskild lag har antagits om ströängsfrågans ordnande. Gruvförhållandena äro av stor betydelse. I Norrbottens län funnos vid folkräkningen 1910 ej mindre än 24,755 finnar och 4,330 lappar, i Västerbottens län funnos 1,780 lappar och i Jämtlands län 904. Av de 124 lappar, som redovisas under »övriga län», torde ett fåtal tillhöra Västernorrlands län. Sedan flera år arbetar en kommitté med utredning av lappfrågan.

I detta sammanhang torde böra framhållas, att den av Svea hovrätt uttalade meningen, »att Norrbottens län i fråga om utvecklings-möjligheter av många anses stå framför Västerbottens län», knappast äger stöd i verkligheten. Visserligen har Västerbottens län icke blivit i närmelsevis samma grad som Norrbottens och Jämtlands län av statsmakterna tillgodsett med järnvägar, men det oaktat har utvecklingen i Västerbottens län varit och är alltjämt synnerligen kraftig. Detta län står som nr 1 bland rikets län i fråga om egnahemsbildning, och det intager samma rum även beträffande avdikning av vattensjuka marker samt i fråga om nyodling. Intet annat län har en större procent jordbrukande befolkning än Västerbottens län. Den senaste tidens upptäckt av en ny bergslag inom norra delen av Västerbottens län varslar om en betydande malmindustri, och de synnerligen omfattande kalkföre-

komsterna inom samma län lära inom närmaste tiden komma att utnyttjas. Planer äro å bane att i närheten av Umeå anlägga storindustri i samband med utbyggandet av Norr- och Sörforsarna, som numera befinna sig i kronans ägo och där man enligt beräkningarna torde utvinna 100,000 hästkrafter. Fullständigt förslag har utarbetats för anläggning av en enskild kustbana genom Västerbottens län. Lägges härtill att framför allt i Västerbottens län en omfattande kolonisation på kronojord påbörjats eller planeras, att en tvärbana från norra stambanan till inlandsbanan är under utförande, att ännu en sådan tvärbana redan är av riksdagen bestämd och att arbetet med byggande av inlandsbanan genom länets lappmark pågår, framgår härav tillräckligt tydligt att Västerbottens län går en kraftig utveckling till mötes.

Vi tillåta oss härvid erinra om ett uttalande av professor Gustav Sundbärg i »Emigrationsutredningen», vari det om Västerbottens län heter:

»Om beräkningen av 1750 års folkmängd är riktig, skall alltså sedan dess (till 1909) Västerbottens län ha tiofaldigat sin folkmängd. Detta har skett till trots för att utflyttningarna nästan alltid varit något flera än inflyttningarna. Men också är födelseöverskottet i detta län så långt tillbaka man känner större än i varje annan del av Sverige. Blott i enstaka undantagsfall händer — för kortare tid — att något annat län kan i detta fall taga loven av Västerbotten. Över huvud är den svenska befolkningen i det översta Norrland ännu i dag i fråga om sund livskraft att räkna till vad ypperst vår europeiska världsdel har — och väl övriga världsdelar även.»

Ett av de skäl, som åberopats för hovrättens förläggning till Härnösand är, att Västernorrlands och Jämtlands län hava en större folkmängd än Västerbottens och Norrbottens län. Statistiken utvisar, att från år 1850 till 1919 folkmängden i de båda förstnämnda länen ökats med 160 procent, i de båda sistnämnda med 185 procent och i hela landet med nära 70 procent. Dessa siffror giva vid handen, att utvecklingen i de båda nordligaste länen är synnerligen kraftig. Antalet invånare den 1 januari 1922 utgjorde:

i Västernorrlands län	268,096	
» Jämtlands »	134,993	403,089
» Västerbottens »	185,188	
» Norrbottens »	185,378	370,566

Då avsikten med inrättandet av en hovrätt över Norrland är att dels bereda den rättssökande allmänheten större lättnad, dels att bereda

hovrättsledamöterna möjlighet att leva och verka mitt uppe i de sär-
egna norrländska förhållandena, kan man blott förvånas över förslaget
att förlägga hovrätten till Härnösand. Genom ett realiserande av detta
förslag vinnes varken det ena eller det andra av de från olika håll
såsom oavvisliga erkända önskemålen. Det är emellertid icke första
gången som vid behandlingen av frågor berörande Norrland obekant-
skapen med denna landsändas förhållanden och framför allt dess avstånd
blivit förrädd.

Följande tabell, angivande avstånden fågelvägen, avser att åskådlig-
göra »huru landet ligger».

	Vid hovrättens förläggning till:		
	Sundsvall mil	Härnösand mil	Umeå mil
Från Stockholm till.....	33.5	36.5	50
Från jurisdiktionsområdets södra gräns till	2.5	5.5	19
Från Luleå till.....	39.5	34	20
Från Kiruna till.....	61	58	44
Från nordligaste Sverige till.....	75	72	58

Från Stockholm till jurisdiktionsområdets södra gräns är avståndet
fågelvägen 31 mil och från jurisdiktionsområdets södra till dess
norra gräns är avståndet fågelvägen 77.5 mil. Vid förläggning av
hovrätten till Sundsvall blir avståndet till södra gränsen $2\frac{1}{2}$ mil och
till norra gränsen 75 mil, och vid förläggning till Härnösand respektive
 $5\frac{1}{2}$ och 72 mil.

Dessa siffror torde tillräckligt tydligt klargöra att, därest hovrätten
skulle bli till gagn för Norrland, en sydligare förläggning än till
Umeå måste vara utesluten.

Än tydligare framstår detta förhållande vid betraktande av areal-
uppgifterna för de olika länen:

	kvkm.	
Västernorrlands län	25,532	
Jämtlands »	51,555	77,087
Västerbottens »	58,934	
Norrbottnens »	105,520	164,454
		241,541

Hela rikets areal är 448,277 kvadratkilometer. De fyra nordligaste
länen utgöra alltså mer än halva Sverige. Västerbottens och Norr-
bottens län omfatta ensamma betydligt mer än tredjedelen av hela
Bihang till riksdagens protokoll 1923. 3 saml. 62 häft. (Nr 183—184.) 3

landet, och deras areal är mer än dubbelt så stor som Västernorrlands och Jämtlands län tillhopa.

Såsom förut framhållits har emellertid en avsevärd del av Västernorrlands län större fördel av hovrättens förläggning till Umeå än till Härnösand eller Sundsvall, och yttrandena från Jämtlands län visa, att jämväl detta län föredrager hovrättens förläggning till Umeå framför Härnösand eller Sundsvall. Härav framgår, att en mycken liten del av jurisdiktionsområdets befolkning kan hava intresse av att hovrätten förläggas till Härnösand eller Sundsvall.

På grund av det anförda få vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta, att hovrätten över Norrland skall förläggas till Umeå, samt att för i sammanhang därmed uppstående behov av medel anvisa ett belopp av 20,000 kronor för budgetåret 1923—1924.

Stockholm den 5 april 1923.

Gustav Rosén.

Ewert Jonsson.

N. J. F. Almkvist.

Herman Rogberg.